

Research Institute of
Hawzah and University

Economic Essays

Journal homepage: <https://iee.rihu.ac.ir/>

Promotional Article

Comparative Study of Welfare Indexes

Fateme Shirmohammadi¹ , Seyed Hadi Arabi²
Omidali Adeli³

1. Graduate of Master's in Islamic Economics, Faculty of Economics and Administrative Sciences, University of Qom, Qom, Iran
(Corresponding Author).

fatemeshirmohammadi73@gmail.com

2. Associate Professor, Department of Economics, University of Qom, Qom, Iran.

hadiarabi@gmail.com

3. Associate Professor, Department of Economics, University of Qom, Qom, Iran.

oa.adeli@gmail.com

Received: 2024/06/14; Accepted: 2024/09/17

Extended Abstract

Introduction and objectives: Well-being has a broad and complex concept, which in order to theorize about it, requires extensive attention to social processes and activities at different levels of family, friends, labor market, governmental and non-governmental institutions, and educational, recreational activities, etc. Welfare is one of the fundamental concepts of economics and one of the important socio-economic issues that has long been raised in scientific schools, economic texts, communities, and organizations. On the other hand, in developed countries, one of the important goals of economic policymakers is to improve the quality, standard, and level of well-being of life in society. In developing countries, economic growth is not the only goal; rather, these countries, along with developed countries, consider increasing social welfare as one of the main goals and criteria for development (Sadeghi et al., 2010, p. 144). Measuring well-being is one of the foundations of public policy in societies and is also considered one of the characteristics of development. The status of the welfare index and its measurement methods can play a significant role in determining its compliance with the reality of society. However, comparing the different perspectives of experts will further reveal their differences and similarities in the topic of welfare and measuring its index. A review of the research background shows that although studies have been conducted on methods for measuring well-being indices, such as Sharp's research in 1999, which examined five composite well-being indices with 22 variables; but, no study has been conducted in the Persian language on the comparative study of methods for measuring the welfare index and

Research Institute of
Hawzah and University

Economic Essays

Journal homepage: <https://iee.rihu.ac.ir/>

Promotional Article

determining their strengths, weaknesses, and classification. The present study examined 9 composite indicators of well-being with 46 variables, which is one of its differences from previous studies in this regard.

Method: The necessity of the problem and the main question of this article was an analytical and comparative study that, using a library and documentary method, has compared the components of composite indicators and found commonalities and differences between them and the frequency of intersections, while conducting a comprehensive review of the literature on welfare and indicators which, by means of comparative study, can be used for policymaking and groundwork to provide the necessary national data for experts to adopt appropriate public policies. In order to find the commonalities and differences between composite indicators of well-being measurement, we first introduced each one separately and then, by focusing on the variables of the indicators, we examined the breadth of the components together.

Results: The results indicate that the Legatum Welfare Index has the most components among the compared indices, and education, health, unemployment, income distribution, external debt, and pollution are among the most frequent components among the composite indices. Variables such as sanctions have been ignored in measuring well-being. Also, the standards defined for well-being indicators have shortcomings and are subject to subjective value biases and prejudices.

Discussion and Conclusion: Since the aim of the study was to compare and contrast methods for measuring the welfare index, the most important composite indicators have been introduced, which include the economic welfare index, the economic welfare index, the real progress index, the social health index, the standard of living index, the human development index, the quality of life index, the social progress index, and finally the Legatum Prosperity Index. After stating the indicators, criteria such as public policy objective, having a proper basis in terms of economic and social theory, possibility of separation, ability to adapt to time series, reliability and validity of the composite index and its components, and usefulness for policymakers were used to evaluate the composite indicators. According to Sharpe's opinion, in terms of average ranking, the economic welfare index is introduced as the index that best meets the six criteria discussed and then the social health index, the social progress index, the economic well-being index, and finally the standard of living index are in the next ranks. The Legatum Index, developed by the Legatum Institute, is the most comprehensive in terms of well-being dimensions. For this reason, in Table 11, a comparison of the aforementioned composite indices was made with 46 variables, with the Legatum Index and the Economic Welfare Index ranking first and the Human Development Index ranking last. Education and health were among the most important variables that had the highest frequency among the aforementioned indicators, which indicates their importance in measuring well-being. Also, variables such as sanctions are not seen in the methods of measuring the well-being index.

Conflict of interest declaration: The authors have no conflicts of interest to declare related to the content of this article.

Acknowledgements: We thank the anonymous referees for their helpful comments, which greatly helped to improve our work.

Keywords: Welfare, Well-Bing, Social Welfare, Welfare Index, Comparative Comparison.

Cite this article: Fatemeh Shirmohammadi & Seyed Hadi Arabi & Omidali Adeli &. (2024), "Comparative Study of Welfare Indexes", *Economic Essays*, 21(43): 111-130.

مقایسه تطبیقی شاخص‌های رفاه^۱فاطمه شیرمحمدی^۱، سید هادی عربی^۲،
امیدعلی عادل^۳

۱. کارشناس ارشد اقتصاد اسلامی دانشگاه قم، قم، ایران (نویسنده مسئول).

fatemeshirmohammadi73@gmail.com

۲. دانشیار، گروه اقتصاد، دانشگاه قم، قم، ایران.

hadiarabi@gmail.com

۳. دانشیار، گروه اقتصاد، دانشگاه قم، قم، ایران.

oa.adeli@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۳/۲۵؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۲۷

چکیده گسترده

مقدمه و اهداف: رفاه دارای مفهومی گسترده و پیچیده است که برای نظریه پردازی درباره آن، نیازمند توجه وسیعی به فرآیندها و فعالیت‌های اجتماعی در سطوح مختلف خانواده، دوستان، بازار کار، مؤسسات دولتی و غیردولتی و فعالیت‌های آموزشی، تفریحی و... می‌باشد. رفاه از مفاهیم بنیادین علم اقتصاد و از مباحث مهم اقتصادی- اجتماعی می‌باشد که از گذشته تاکنون در مکاتب علمی، متون اقتصادی مجامع و سازمان‌ها مطرح شده است. از سوی دیگر، در کشورهای توسعه یافته، یکی از هدف‌های مهم سیاست‌گذاران اقتصادی ارتقای کیفیت، استاندارد و سطح رفاه زندگی در جامعه است. در کشورهای در حال توسعه فقط رشد اقتصادی هدف تلقی نمی‌شود؛ بلکه این کشورها همگام با کشورهای توسعه یافته، افزایش رفاه اجتماعی را یکی از هدف‌های اصلی و از معیارهای توسعه یافتگی در نظر می‌گیرند (صادقی و همکاران، ۱۳۸۹، ص ۱۴۴).

اندازه‌گیری رفاه، از پایه‌های سیاست عمومی جوامع به شمار می‌رود و همچنین، یکی از ویژگی‌های توسعه یافتگی قلمداد می‌شود. وضعیت شاخص رفاه و روش‌های اندازه‌گیری آن می‌تواند در تشخیص انطباق آن با واقعیت جامعه نقشی بسزا داشته باشد و از طرفی، کنار هم قرار دادن دیدگاه‌های مختلف صاحب‌نظران موجب آشکار شدن هرچه بیشتر تفاوت‌ها و شباهت‌های آنان در مبحث رفاه و اندازه‌گیری شاخص آن می‌شود. بررسی پیشینه پژوهش نشان می‌دهد اگرچه تاکنون مطالعاتی در زمینه روش‌های اندازه‌گیری شاخص رفاه صورت پذیرفته است؛ از قبیل پژوهش شارپ در سال ۱۹۹۹ که پنج شاخص ترکیبی رفاه را با ۲۲ متغیر بررسی کرده است؛ اما تاکنون مطالعه‌ای در گستره زبانی فارسی در خصوص مقایسه تطبیقی روش‌های اندازه‌گیری شاخص رفاه و تعیین نقاط قوت، ضعف و طبقه‌بندی آنها انجام نشده است. پژوهش حاضر به بررسی ۹ شاخص ترکیبی رفاه با ۴۶ متغیر پرداخته که از تفاوت‌های آن با مطالعات قبلی از این حیث می‌باشد.

روش: اقتضای مسئله و سؤال اصلی این مقاله، مطالعه‌ای تحلیلی و مقایسه‌ای - تطبیقی است که با روش کتابخانه‌ای و اسنادی ضمن مروری جامع بر ادبیات رفاه و شاخص، به مقایسه مؤلفه‌های شاخص‌های ترکیبی و یافتن نقاط اشتراک و افتراق بین آنها و فراوانی نقاط تلاقی پرداخته است که از مقایسه تطبیقی می‌توان برای جهت‌گیری‌های سیاستی و زمینه‌سازی برای فراهم کردن داده‌های لازم ملی جهت اتخاذ سیاست‌های عمومی مناسب توسط متخصصان استفاده کرد.

۱. مقاله حاضر از پایان‌نامه کارشناسی ارشد با عنوان «مقایسه تطبیقی روش‌های اندازه‌گیری شاخص رفاه» استخراج شده است.

نوع مقاله: ترویجی

به منظور یافتن نقاط اشتراک و افتراق شاخص‌های ترکیبی اندازه‌گیری رفاه، ابتدا به معرفی جداگانه هریک می‌پردازیم و سپس با تمرکز بر متغیرهای شاخص‌ها گستردگی مؤلفه‌ها را با یکدیگر در بونه بررسی قرار می‌دهیم.

نتایج: نتایج نشان‌دهنده این است که شاخص رفاه لگاتوم بیشترین مؤلفه را در بین شاخص‌های مقایسه‌شده داراست و آموزش، بهداشت، بیکاری، توزیع درآمد، بدهی خارجی و آلودگی از مؤلفه‌های پرتکرار در بین شاخص‌های ترکیبی بوده‌اند و متغیرهایی مانند تحریم در اندازه‌گیری رفاه نادیده گرفته شده‌اند. همچنین، استانداردهای تعریف‌شده برای شاخص‌های رفاه دچار کاستی‌هایی بوده و دارای پیش‌داوری‌های ارزشی ذهنی است.

بحث و نتیجه‌گیری: از آنجایی که هدف پژوهش مقایسه تطبیقی روش‌های اندازه‌گیری شاخص رفاه بوده است، مهم‌ترین شاخص‌های ترکیبی معرفی شده است که شامل شاخص رفاه اقتصادی، شاخص میزان رفاه اقتصادی، شاخص پیشرفت واقعی، شاخص سلامت اجتماعی، شاخص استاندارد زندگی، شاخص توسعه انسانی، شاخص کیفیت زندگی، شاخص پیشرفت اجتماعی و در نهایت شاخص لگاتوم می‌باشند. پس از بیان شاخص‌ها معیارهایی مانند هدف سیاست عمومی، دارای پایه و اساس مناسب از نظر تئوری اقتصادی و اجتماعی، امکان تفکیک‌پذیری، توانایی سازگاری با سری‌های زمانی، اطمینان و اعتبار شاخص ترکیبی و اجزا و سودمندی برای سیاست‌گذاران برای ارزیابی شاخص‌های ترکیبی به کار گرفته شده که براساس نظر شارپ، از نظر میانگین رتبه‌بندی، شاخص رفاه اقتصادی به‌عنوان شاخصی معرفی می‌شود که شش معیار مورد بحث را به بهترین وجه رعایت می‌کند و پس از آن شاخص سلامت اجتماعی، شاخص پیشرفت اجتماعی، شاخص میزان رفاه اقتصادی و در نهایت شاخص استاندارد زندگی در رتبه‌های بعدی قرار دارد. شاخص لگاتوم که در مؤسسه لگاتوم ایجاد شده بیشترین دربرگیرندگی از جهت ابعاد رفاه را داراست. به همین جهت در جدول شماره ۱۱ با ۴۶ متغیر به مقایسه شاخص‌های ترکیبی یادشده پرداخته شد که شاخص لگاتوم، شاخص رفاه اقتصادی رتبه‌های نخست و شاخص توسعه انسانی در رتبه انتهایی قرار گرفته است. آموزش و سلامت از مهم‌ترین متغیرهایی بودند که بیشترین فراوانی را در بین شاخص‌های یادشده داشتند که نشان از اهمیت آنان در سنجش رفاه دارد و همچنین، متغیرهایی مانند تحریم در روش‌های اندازه‌گیری شاخص رفاه دیده نمی‌شود.

اعلامیه تعارض منافع: نویسندگان هیچ‌گونه تضاد منافی برای اعلام موارد مرتبط با محتوای این مقاله ندارند.

قدردانی‌ها: ما از داوران ناشناس برای نظرات مفیدشان که تا حد زیادی به بهبود کار ما کمک می‌کنند، تشکر می‌کنیم.

کلمات کلیدی: رفاه، بهزیستی، رفاه اجتماعی، شاخص رفاه، مقایسه تطبیقی.

استناد: فاطمه شیرمحمدی، سید هادی عربی، امیدعلی عادل (۱۴۰۳)، «مقایسه تطبیقی شاخص‌های رفاه»، مجله جستارهای اقتصادی، ۲۱(۴۳):

ص ۱۱۱-۱۳۰.

۱. مقدمه

رفاه دارای مفهومی گسترده و پیچیده است که برای نظریه‌پردازی درباره آن، نیازمند توجه وسیعی به فرآیندها و فعالیت‌های اجتماعی در سطوح مختلف خانواده، دوستان، بازار کار، مؤسسات دولتی و غیردولتی و فعالیت‌های آموزشی، تفریحی و... می‌باشد. رفاه از مفاهیم بنیادین علم اقتصاد و از مباحث مهم اقتصادی - اجتماعی می‌باشد که از گذشته تاکنون در مکاتب علمی، متون اقتصادی مجامع و سازمان‌ها مطرح شده است. از سوی دیگر، در کشورهای توسعه‌یافته، یکی از اهداف مهم سیاست‌گذاران اقتصادی ارتقای کیفیت، استاندارد و سطح رفاه زندگی در جامعه است. در کشورهای در حال توسعه فقط رشد اقتصادی هدف تلقی نمی‌شود؛ بلکه این کشورها همگام با کشورهای توسعه‌یافته، افزایش رفاه اجتماعی را یکی از هدف‌های اصلی و از معیارهای توسعه‌یافتگی در نظر می‌گیرند (صادقی و همکاران، ۱۳۸۹، ص ۱۴۴).

اندازه‌گیری رفاه، از پایه‌های سیاست عمومی جوامع به شمار می‌رود و همچنین، یکی از ویژگی‌های توسعه‌یافتگی قلمداد می‌شود. وضعیت شاخص رفاه و روش‌های اندازه‌گیری آن می‌تواند در تشخیص انطباق آن با واقعیت جامعه نقشی بسزا داشته باشد و از طرفی، کنار هم قرار دادن دیدگاه‌های مختلف صاحب‌نظران موجب آشکار شدن هرچه بیشتر تفاوت‌ها و شباهت‌های آنان در مبحث رفاه و اندازه‌گیری شاخص آن می‌شود. بررسی پیشینه پژوهش نشان می‌دهد اگرچه تاکنون مطالعاتی در زمینه روش‌های اندازه‌گیری شاخص رفاه صورت پذیرفته است مانند پژوهش شارپ در سال ۱۹۹۹ که پنج شاخص ترکیبی رفاه را با ۲۲ متغیر بررسی کرده است؛ اما تاکنون مطالعه‌ای در گستره زبان فارسی در خصوص مقایسه تطبیقی روش‌های اندازه‌گیری شاخص رفاه و تعیین نقاط قوت، ضعف و طبقه‌بندی آنها انجام نشده است. پژوهش حاضر به بررسی ۹ شاخص ترکیبی رفاه با ۴۶ متغیر پرداخته که از تفاوت‌های آن با مطالعات قبلی از این حیث می‌باشد.

۲. مبانی نظری

۲-۱. مفهوم رفاه

درباره واژه رفاه و بهزیستی در منابع و مطالعات لغوی معاصر در زبان فارسی می‌توان معادل‌های زیر را به‌عنوان نمونه بیان کرد: لغت‌نامه دهخدا در تعریف رفاه آورده است: «فراخ و آسان شدن زندگانی، زندگانی فراخ و به عیش زیستن، آسودگی، رفاهیت، استراحت، ناز و نعمت، سازواری و تن‌آسایی. در فرهنگ معین، «به معنای آسودگی، تن‌آسایی ذکر شده» و همچنین، در فرهنگ عمید به معنای «فراخ شدن و آسان شدن زندگانی، فراخ عیشی، تن‌آسایی، آسودگی و رفاهت بیان شده است». فیتز پتریک^۱ می‌نویسد: «تعریف رفاه پاسخ آسانی ندارد و نظریه‌پردازان قرن هاست که با آن دست‌وپنجه نرم می‌کنند از همین رو بحث، دامنه‌ای گسترده دارد و آنچه از دست ما برمی‌آید این است که فعلاً به بررسی چشم‌اندازهای اصلی رفاه بسنده کنیم: شادکامی، تأمین، ترجیحات، نیازها، استحقاق، مقایسه‌های نسبی» (۱۳۸۱، ص ۲۰). همچنین، روت وینهوون^۲ در مقاله‌ای با عنوان چرا سیاست اجتماعی به شاخص‌های ذهنی نیاز دارد؟ برای بیان تعریف رفاه دو رویکرد را در نظر می‌گیرد که عبارت‌اند از:

«رویکرد عینی و ذهنی. از نظر او در رویکرد عینی تمرکز بر اندازه‌گیری اثرات «سخت» است؛ مانند میزان درآمد یا مسکن. در عوض، رویکرد ذهنی موضوعات «نرم» مانند رضایت از درآمد و کیفیت درک شده از سکونت یعنی لذت و خرسندی حاصل از سکونت را در نظر می‌گیرد. رویکرد عینی ریشه در سنت آمار اجتماعی دارد که مربوط به قرن نوزدهم است» (۲۰۰۲، ص ۳).

۲-۲. مفهوم رفاه اجتماعی

رفاه اجتماعی مفهومی بسیار پیچیده است که به‌عنوان مفهوم و واقعیتی اجتماعی، لایه‌های زیاد و تودرتویی دارد. در واقع، این چندلایه‌بودن، بسیاری از اندیشمندان را به این نتیجه رهنمون کرده است که یافتن تعریف قطعی و بدون چون‌وچرا برای رفاه بسیار دشوار بوده و به عبارتی دیگر به ارائه تعریف‌های نسبی از آن تن در داده‌اند. این تعاریف نسبی گویای این واقعیت هستند که واقعیت رفاه اجتماعی، در عین

1. Tony Fitz Patrick

2. Ruut Veenhoven

اینکه هم جنبه فردی و هم جمعی، هم ذهنی و هم عینی دارند، خصلتی پویا و متحول داشته و متناسب با تغییرات به وجود آمده در جوامع و رشد انتظارات و نیازها دگرگون می‌شود. در واقع، ویژگی انعطاف‌پذیری آن و هم‌زیستی آن با شاخص‌های توسعه اقتصادی و ملاحظات سیاسی جامعه کارکرد آن را از ترمیم‌های موضعی و اتخاذ تصمیم‌های مقطعی خارج می‌کند. بنابراین، مقوله رفاه «اقتصادی» و «اجتماعی» دوروی یک سکه بوده و لازم و ملزوم یکدیگرند (هزارجریبی و صفری‌شالی، ۱۳۹۱، ص ۳۰-۱۸). از طرفی، تفکیک مباحث مرتبط با دو مفهوم رفاه و تأمین اجتماعی اگر نه ناممکن، اما دشوار است؛ زیرا بررسی سیر تاریخی دو مفهوم مورد بحث نشان‌دهنده پیوستگی و امتداد آنهاست (فیض‌زاده و مدنی، ۱۳۷۹، ص ۲۲۹).

با توجه به آنچه که درباره مفهوم رفاه و رفاه اجتماعی گفته شد، می‌توان دریافت که رفاه در عین داشتن اشتراکاتی در تعاریف، گستره معنایی واحد و منسجمی نزد صاحب‌نظران ندارد و پیچیدگی مفهوم رفاه تنها در متعدد بودن قلمروهای آن نیست؛ بلکه حتی در یک قلمرو واحد مانند اقتصاد نیز مفهوم رفاه پیچیده است و از جنبه‌های مختلفی چون رفاه اجتماعی، رفاه اقتصادی، رفاه بهزیستی، رفاه عاطفی و... مورد تأکید و بررسی قرار گرفته و از این رو، تعریف‌های مختلفی برای آن ذکر شده است. با توجه به رویکرد بحث که مقایسه تطبیقی روش‌های اندازه‌گیری شاخص رفاه را دنبال می‌کند و به دلیل وجود محدودیت منابع در حوزه شاخص اندازه‌گیری رفاه و همچنین، به دلیل اینکه اکثریت شاخص‌های معرفی شده در حوزه رفاه اجتماعی و توسعه‌ای وجود دارند و غالباً دولت‌ها مبنای تصمیمات و سیاست‌گذاری‌ها را رفاه اجتماعی در نظر می‌گیرند و همچنین، از طرفی، در چند دهه اخیر صاحب‌نظران نشان داده‌اند که رفاه اجتماعی تنها به موضوع اقتصادی مرتبط نیست؛ بلکه مفاهیمی مانند احساس شادکامی و سرزندگی، امید به آینده، اعتماد اجتماعی، احساس محرومیت نسبی، رضایت‌مندی، احساس امنیت و موارد دیگری را در برمی‌گیرد (هزارجریبی و صفری‌شالی، ۱۳۹۱، ص ۸۹). بنابراین، در این پژوهش رفاه اجتماعی مورد تأکید خواهد بود.

۲-۳. شاخص

شاخص‌ها در بسیاری از زمینه‌های آماری، اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی به‌عنوان راهی مفید برای جمع‌بندی و ارائه اطلاعات ارائه می‌دهند. در بسیاری از موارد، انواع مختلفی از شاخص‌ها می‌توانند اعمال شوند؛ از شاخص‌های ساده، منفرد تا شاخص‌های ترکیبی پیچیده‌تر که اطلاعات را از تعدادی منابع مختلف یا مناطق مختلف در یک اندازه‌گیری مشترک جمع می‌کنند (NU, 2019, P.7). شاخص یک معیار کمی یا کیفی است که از مجموعه‌ای از حقایق مشاهده شده حاصل می‌شود و می‌تواند موقعیت‌های نسبی (به‌عنوان مثال یک کشور) را در یک منطقه مشخص نشان دهد. هنگامی که یک شاخص در فواصل منظم ارزیابی می‌شود، می‌تواند جهت تغییر را در واحدهای مختلف زمان نشان دهد. در زمینه تجزیه و تحلیل سیاست‌ها، شاخص‌ها در شناسایی روندها و جلب توجه به موضوعات خاص مفید هستند. همچنین، آنها می‌توانند در تعیین اولویت‌های سیاست و در معیارگذاری یا نظارت بر عملکرد مفید باشند (OECD, 2008, p.13).

۳. پیشینه پژوهش

لشکری (۱۳۷۷) در مقاله‌ای با عنوان «شاخص‌های رفاه اجتماعی» آنها را به دو گروه شاخص‌های کمی و شاخص‌های کیفی تقسیم و در معرفی شاخص‌های کمی رفاه اجتماعی به متغیرهایی مانند اشتغال کامل، تولید (درآمد) سرانه، امید به زندگی در بدو تولد، نرخ باسوادی، هزینه‌های بهداشت و درمان و... اشاره کرده است. همچنین، در خصوص شاخص‌های کیفی رفاه اجتماعی نیز بدون ارائه مبانی نظری خاصی، متغیرهایی مانند آزادی انتخاب، اراده سیاسی، عزت نفس، ثبات و امنیت را پیشنهاد می‌کند.

زاهدی اصل (۱۳۸۱) در کتاب خود با عنوان «مبانی رفاه اجتماعی» از چستی رفاه اجتماعی و سیر تاریخی آن، اهداف برنامه‌ریزی رفاه اجتماعی در ایران، شاخص‌های عمده و زمینه‌های مشمولان رفاه اجتماعی و... بحث کرده است. همچنین، شاخص‌های رفاه اجتماعی را جمعیت، تغذیه، بهداشت و درمان، اشتغال، درآمد، تعلیم و تربیت و مسکن در نظر گرفته و رفاه اجتماعی را به‌طور عام بررسی کرده است.

بابازاده خراسانی (۱۳۸۹) در مقاله‌ای با عنوان «شاخص‌های اندازه‌گیری رفاه» به این موضوع می‌پردازد که شاخص سرانه ملی، که از آن برای اندازه‌گیری رفاه استفاده می‌شود، ناکارآمد است و در ادامه، با معرفی روش‌های فهرست عینی و ذهنی ضمن توضیح چندبعدی بودن رفاه می‌نویسد در تبیین شاخص‌ها به مفاهیم امنیت، سلامت، آموزش، روابط میان شهروندان، نهادهای اجتماعی، وضعیت اجتماعی دقت شود که مفهوم رفاه به‌شدت به آنها وابسته است.

جعفری صمیمی و حسینی (۱۳۸۹) در مقاله‌ای با عنوان «برآورد و ارزیابی رفاه اقتصادی با استفاده از شاخص ترکیبی رفاه اقتصادی» با استفاده از شاخص ترکیبی رفاه اقتصادی به برآورد و ارزیابی رفاه اقتصادی پرداخته‌اند که در این پژوهش شاخص رفاه اقتصادی برای نخستین بار در اقتصاد ایران طراحی و روند رفاه برای سه برنامه توسعه (۱۳۶۸-۱۳۸۲) اندازه‌گیری شده است. نتایج نشان می‌دهد استفاده از درآمد ملی سرانه به‌عنوان یک شاخص رفاه، نرخ رشد رفاه را بیشتر از مقدار واقعی آن نشان می‌دهد. ابعاد امنیت اقتصادی و مصرف از نرخ رشد بیشتری نسبت به ثروت و توزیع درآمد برخوردار بوده است. اختصاص جداول وزنی تورش‌دار به سمت امنیت اقتصادی و مصرف، نرخ رشد شاخص کل رفاه را افزایش داده است.

عربی (۱۳۹۰) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی تطبیقی نظریه‌های رفاه و بهروزی» چپستی رفاه و بهروزی را بررسی کرده و با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی و فلسفی به این موضوع می‌پردازد که مفهوم رفاه در فرهنگ غرب چگونه است و آن را با فرهنگ اسلامی تطبیق می‌دهد که نتایج نشان می‌دهد در فرهنگ غرب، رفاه مفهومی مادی‌گرایانه داشته و فقط به‌لحاظ مادی و پولی ارزشمند است و این مفهوم فرهنگ اسلامی افزون‌بر بعد مادی از لحاظ معنوی نیز دارای اهمیت می‌باشد.

هزارجریبی و صفری شالی (۱۳۹۱) در کتاب «آناطومی رفاه اجتماعی» به رفاه اجتماعی در دو بعد نظری و کاربردی توجه می‌کنند و ساختار کتاب آنها به این صورت است که پس از بیان مفهوم رفاه اجتماعی، به بیان تعامل رفاه اجتماعی با تأمین اجتماعی و سیاست اجتماعی و ابعاد آن پرداخته شده است.

سبحانی (۱۳۹۴) در پایان‌نامه خود با عنوان «مفهوم‌شناسی رفاه در اقتصاد خرد؛ تحلیل مقایسه‌ای دیدگاه اقتصاد اسلامی و متعارف» به مفهوم‌شناسی رفاه در اقتصاد متعارف و اسلامی پرداخته و پس از بیان رویکردهای رفاه و ایرادهای آن به استخراج رفاه از دیدگاه اقتصاد اسلامی پرداخته و می‌نویسد: در اقتصاد اسلامی و متعارف در برخی موارد همچون شناخت، جایگاه، عوامل، قیود، آثار، الزامات و سنجش رفاه با مفهوم متناظر آن در اقتصاد متعارف تفاوت وجود دارد.

اوسبرگ^۱ (۱۹۸۵) در مقاله‌ای با عنوان «اندازه‌گیری رفاه» می‌نویسد: مشکل اندازه‌گیری رفاه اقتصادی، ما را مجبور می‌کند راهی پیدا کنیم تا مزایای اقتصادی و اجتماعی را بر روی نسل‌های مختلف افراد، بیش از افراد مختلف از یک نسل در طول سال‌های مختلف زندگی یک فرد بیفزاییم. سطح معینی از درآمد ملی ممکن است با هزینه افزایش فقر و نابرابری یا با عدم امنیت اقتصادی بیشتر به‌دست آید. در نتیجه قضاوت در مورد بهتر شدن جامعه به درآمد فعلی نسبت به نابرابری و ناامنی اقتصادی پدید آمده برای نسل آتی بستگی دارد. قضاوت در مورد بهتر شدن جامعه در نتیجه بستگی به درآمد فعلی نسبت به وراثت نسل‌های آینده پدید می‌آید و به نابرابری اقتصادی و ناامنی در بین نسل فعلی بستگی دارد.

وینهون^۲ (۲۰۰۷) در مقاله‌ای با عنوان «معیار ذهنی بهزیستی» سه سؤال را مطرح می‌کند که عبارت‌اند از: معیار ذهنی و رفاه (بهزیستی) به چه معنا هستند و آیا برای سیاست‌گذاری‌ها به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه از شاخص‌های ذهنی استفاده می‌شود یا خیر که در راستای پاسخ به این سؤال، وینهون دو رویکرد شاخص ذهنی و عینی را آورده است و در پایان می‌نویسد: توجه به شاخص «سال‌های شاد زندگی» در سیاست‌گذاری شاخصی اثرگذار است.

آندرو^۳ (۲۰۱۹) در مقاله‌ای با عنوان «اندازه‌گیری رفاه فراتر از تولید ناخالص داخلی» می‌نویسد: تولید ناخالص داخلی اغلب به‌عنوان معیاری برای رفاه اقتصادی کشور در نظر گرفته می‌شود. که نتایج این مقاله چندین تحول در سنجش رفاه فراتر از تولید ناخالص داخلی که

1. Lars Osberg

2. Veenhoven

3. Andrew Aitken

در کنفرانس سالانه مرکز آمار اقتصادی^۱ در ماه مه ۲۰۱۹ ارائه شده که بیان می‌دارد اندازه‌گیری صحیح رفاه اقتصادی اهمیت دارد زیرا این امر بر تصمیم‌گیری‌های دولت و جامعه تأثیر می‌گذارد. تولید ناخالص داخلی معیاری معقول و منطقی برای سنجش تولید قابل فروش در اقتصاد می‌باشد که برای برخی از سیاست‌ها مهم است؛ اما باید کاهش یابد و توجه بیشتری به تدابیری صورت گیرد که منعکس‌کننده هر دو اقدام عینی و ذهنی رفاه و همچنین اقداماتی باشد که بازتاب‌کننده ناهمگونی تجربیات مردم است.

۴. روش پژوهش

اقتضای مسئله و سؤال اصلی این مقاله، مطالعه‌ای تحلیلی و مقایسه‌ای - تطبیقی است که با روش کتابخانه‌ای و اسنادی ضمن مروری جامع بر ادبیات رفاه، به مقایسه مؤلفه‌های شاخص‌های ترکیبی و یافتن نقاط اشتراک و افتراق بین آنها و فراوانی نقاط تلاقی پرداخته است که از مقایسه تطبیقی می‌توان برای جهت‌گیری‌های سیاستی و زمینه‌سازی برای فراهم کردن داده‌های لازم ملی جهت اتخاذ سیاست‌های عمومی مناسب توسط متخصصان استفاده کرد. به منظور یافتن نقاط اشتراک و افتراق شاخص‌های ترکیبی اندازه‌گیری رفاه، ابتدا به معرفی جداگانه هریک می‌پردازیم و سپس با تمرکز بر متغیرهای شاخص‌ها گستردگی مؤلفه‌ها را با یکدیگر در بوته بررسی قرار می‌دهیم.

۵. یافته‌ها

۵-۱. شاخص‌های ترکیبی

یک شاخص مرکب با ترکیب شاخص‌های منفرد ایجاد می‌شود. از شاخص‌های ترکیبی برای اندازه‌گیری مفاهیم چندبعدی و در بسیاری از موارد انتزاعی استفاده می‌شود که نمی‌توان آنها را توسط شاخص‌های منفرد ضبط کرد. به عنوان مثال، می‌توان شاخص‌های ترکیبی بهزیستی یا خوشبختی یا شاخص‌های چرخه کسب و کار را بیان کرد که طیف وسیعی از شاخص‌های مختلف را در یک عدد خلاصه می‌کند تا تفسیر را ساده کند و سیگنال‌های قوی‌تری ارائه دهد. تعریف شاخص ترکیبی از تعریف سازمان همکاری اقتصادی و توسعه پیروی می‌کند. یک شاخص مرکب از ترکیب شاخص‌های منفرد در یک شاخص واحد، براساس یک مفهوم چندبعدی از چارچوب نظری اندازه‌گیری می‌شود. یک شاخص ترکیبی با ترکیب شاخص‌های منفرد ایجاد می‌شود. از شاخص‌های ترکیبی برای اندازه‌گیری مفاهیم چندبعدی و در بسیاری از موارد انتزاعی استفاده می‌شود که نمی‌توان آنها را توسط شاخص‌های منفرد ضبط کرد (NU, 2019, P.11). مهم‌ترین شاخص‌های ترکیبی عبارت‌اند از:

۵-۱-۱. شاخص رفاه اقتصادی^۲

شاخص رفاه اقتصادی نخستین بار توسط مرکز استانداردهای زندگی^۳ در کانادا توسعه یافت. منطق تصریح ابعاد شاخص رفاه اقتصادی آن است که در اندازه‌گیری رفاه هم روند متوسط پیامدها و هم اختلاف پیامدها در رفاه برای افراد در حال و آینده مهم است. جامعه متشکل از افرادی است که در یک دنیای نامطمئن زندگی می‌کنند و برآورد هر فردی از رفاه بستگی به سهمی از درآمد ملی دارد که برای آینده پس‌انداز می‌شود. از آنجاکه ترجیحات افراد در تعیین نرخ پس‌انداز فرق دارد، دلیلی برای تعیین نرخ پس‌انداز بهینه از طرف افراد وجود ندارد. بنابراین، برای برآورد بهتر رفاه جامعه وزن متصل به هر یک از این مؤلفه‌های رفاه اقتصادی، بسته به ارزش ناظران مختلف متفاوت خواهد بود (حسینی و جعفری صمیمی، ۱۳۸۹، ص ۱۰۴) هر بعد از رفاه اقتصادی خود مجموعه‌ای از بسیاری از گرایش‌های اساسی است که در آن ادبیات موجود از کیفیت متغیری برخوردار است و اغلب در کشورهای مختلف متفاوت است (Osber & Sharpe, 2002, p.6).

1. ESCOE

2. Index of Economic Well-bing (IEWB)

3. Center for the Study of Living Standards

جدول ۱: متغیرهای شاخص رفاه اقتصادی

ردیف	مؤلفه اصلی	متغیرهای شاخص
۱	جریان‌های مصرفی	سرانه مصرف بازار، سرانه مخارج دولت، اوقات فراغت
۲	ذخیره ثروت	سرانه ذخیره ثروت، سرانه تحقیق و توسعه، سرانه ذخایر طبیعی، سرمایه انسانی، سرانه بدهی خارجی خالص، هزینه‌های زیست‌محیطی، ذخایر مسکن
۳	توزیع درآمد (برابری)	شدت فقر، درآمد پس از مالیات
۴	امنیت اقتصادی	خطر ناشی از بیکاری، خطر فروپاشی خانواده، خطر فقر در سنین پیری، خطر ناشی از بیماری

۵-۱-۲. میزان رفاه اقتصادی^۱

شاخص میزان رفاه اقتصادی تا حد زیادی بازآرایی موارد حساب‌های ملی است. آمار تولید ناخالص و خالص ملی ابزار اصلی اقتصاددانان برای تجزیه و تحلیل، پیش‌بینی و سیاست‌گذاری کوتاه‌مدت است و همچنین، برای بسیاری از اهداف ضروری است (Nordhaus & Tobin, 1972, p.4). برای به دست آوردن اندازه‌گیری کل مصرفی که برای ایجاد رفاه اقتصادی تلقی می‌شود، اضافات، تفریق‌ها، ضرایب مختلف و تمام جمع‌بندی‌ها از نظر قیمت انجام می‌شود (Sharpe, 1999, p. 11).

جدول ۲: متغیرهای شاخص میزان رفاه اقتصادی

متغیرهای شاخص
مصرف شخصی، فعالیت‌های غیر بازاری، اوقات فراغت، پرداخت‌های جبرانی، موجودی سرمایه، منابع طبیعی، آلودگی، بدهی خارجی، توزیع درآمد

۵-۱-۳. شاخص پیشرفت واقعی^۲

شاخص پیشرفت واقعی روش بهتری برای سنجش پیشرفت و رفاه اجتماعی ارائه می‌دهد. شاخص پیشرفت واقعی به‌صراحت به کیفیت محیط، سلامت جمعیت، امنیت معیشت، عدالت، اوقات فراغت و تحصیلات اهمیت می‌دهد و کارهای خانگی و داوطلبانه بدون حقوق و همچنین کار با حقوق را ارزیابی می‌کند. این شاخص مواردی مانند بیماری، جرم و جنایت و آلودگی را به‌عنوان عدم‌افزایش هزینه‌ها به‌شمار می‌آورد. شاخص پیشرفت واقعی می‌تواند تصویری کامل‌تر و دقیق‌تر از نحوه واقعی کار ارائه دهد.

شاخص پیشرفت واقعی شباهت زیادی به شاخص میزان رفاه اقتصادی دارد؛ زیرا هر دو با اندازه‌گیری مصرف از حساب‌های ملی شروع می‌شوند و سپس تعداد زیادی اصلاح را انجام می‌دهند. شاخص پیشرفت واقعی را می‌توان به‌طور کلی، به دو قسمت تقسیم کرد:

الف) عناصر رفاه اقتصادی کنونی شامل هزینه‌های مصرف‌کننده، هزینه‌های دولت، تولید غیربازار، اوقات فراغت و عوامل خارجی است.
ب) توسعه پایدار اقتصادی شامل کاهش منابع طبیعی (انرژی تجدیدناپذیر و زمین‌های کشاورزی)، موجودی سرمایه، پرداخت‌های جبرانی، بدهی خارجی و آسیب‌های محیطی در درازمدت است (Sharpe, 1999, p.13-14).

جدول ۳: متغیرهای شاخص پیشرفت واقعی

ردیف	مؤلفه اصلی	متغیرهای شاخص
۱	رفاه اقتصادی جاری	مصرف شخصی، فعالیت‌های غیربازاری و اوقات فراغت، آلودگی (صوتی، آب، هوا و خاک) سلامت جمعیت، امنیت معیشت، عدالت، تحصیلات، کارهای خانگی و داوطلبانه بدون حقوق، کار با حقوق، بیماری، جرم و جنایت
۲	توسعه اقتصادی پایدار	کاهش منابع طبیعی، سرمایه‌گذاری، محیط‌زیست

۵-۱-۴. شاخص سلامت اجتماعی^۳

شاخص سلامت اجتماعی سعی دارد با بررسی پیشرفت در تعدادی از امور اجتماعی، بر رفاه اجتماعی در ایالات متحده نظارت کند.

1. Measure of Economic Welfare (MEW)
2. Genuine Progress Index (GPI)
3. Index Social Health (ISH)

مجموعه‌ای از شاخص‌های اقتصادی اجتماعی که شانزده موضوع اجتماعی مربوط به بهداشت، مرگ‌ومیر، نابرابری و دسترسی به خدمات را پوشش می‌دهد، برای پوشش دادن تمام مراحل زندگی، با شاخص‌های جداگانه برای هر گروه سنی انتخاب شد (Sharpe, 1999, p. 20).

جدول ۴: متغیرهای شاخص سلامت اجتماعی

ردیف	گروه‌های سنی	متغیرهای شاخص
۱	تمام گروه‌های سنی	قتل‌ها، تلفات ناشی از الکل، غذا، دسترسی به مسکن و شکاف بین فقیر و غنی.
۲	کودکان	مرگ‌ومیر نوزادان، کودک‌آزاری و فقر کودکان
۳	جوانان	خودکشی در نوجوانان، سوء‌مصرف مواد مخدر و ترک تحصیل در دبیرستان
۴	بزرگسالان	بیکاری، متوسط درآمد هفتگی و پوشش بیمه درمانی
۵	سالمتندان	فقر افراد بالای ۶۵ سال و هزینه‌های سلامت برای سالمندان

۵-۱-۴. شاخص استاندارد زندگی^۱

کریستوفر سارلو،^۲ اقتصاددان دانشگاه نیپسینگ^۳ در خلیج شمالی، انتاریو،^۴ برای مؤسسه فریزر^۵ یک شاخص اکتشافی از استاندارد زندگی براساس هشت مؤلفه ایجاد کرده است. وی آن را برای دوره ۹۴-۱۹۷۳ برای کانادا تخمین زده است. هشت مؤلفه، هر کدام به‌طور مساوی، سرانه مصرف واقعی خانوار هستند. سرانه درآمد واقعی خانوار شامل شاخص امکانات خانگی، درصد جمعیت دارای مدرک تحصیلی یا دیپلم منهای نرخ بیکاری، امید به زندگی، شاخص ثروت خانوار (ارزش خالص سرانه) به‌دلیل افزایش فراوان در شاخص برای تحصیلات متوسطه، امکانات خانوار و میزان ثروت کمتر، این شاخص هم از سرانه تولید ناخالص داخلی و هم از شاخص اقتصادی در دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ پیشی گرفته است (Sharpe, 1999, p. 21).

جدول ۵: متغیرهای شاخص استاندارد زندگی

متغیرهای شاخص
مصرف واقعی خانوار، درآمد واقعی خانوار، امکانات خانوار، امید به زندگی، ثروت خانوار، بیکاری، نیل به تحصیل، شاخص‌های اجتماعی

۵-۱-۵. شاخص توسعه انسانی^۶

احتمالاً بهترین و شناخته‌شده‌ترین شاخص ترکیبی رفاه اجتماعی و اقتصادی، شاخص توسعه انسانی است که توسط برنامه توسعه ملل متحد^۷ تهیه شده است. این شاخص برای نخستین بار در سال ۱۹۹۰ منتشر شد. از این شاخص به‌دلیل تغییرات مکرر در روش، بیشتر برای مقایسه‌های بین‌المللی و برای بررسی روند توسعه انسانی در طول زمان در یک کشور استفاده می‌شود (Sharpe, 1999, p. 27). این شاخص از سه نامگر به شرح زیر تشکیل شده است:

الف) امید زندگی در بدو تولد: این شاخص بیانگر تعداد سال‌هایی است که پیش‌بینی می‌شود فرد زنده بماند. این شاخص دستاورد نسبی کشور را در زمینه امید به زندگی در بدو تولد اندازه‌گیری می‌کند؛

ب) شاخص دسترسی به آموزش: این شاخص، دستاوردهای نسبی کشور را در زمینه باسوادی بزرگسالان و همچنین، نرخ ثبت‌نام در آموزش ابتدایی، متوسطه و عالی اندازه‌گیری می‌کند و بیانگر سطح آموزش و سواد در هر کشور است؛

1. Index of Living Standards (ILS)

2. Christopher Sarlo

3. Nipissing University

4. Ontario

5. Fraser Institute

6. Human Development Index (HDI)

7. UNDP

ج) سطح زندگی قابل قبول و استاندارد: این شاخص تولید ناخالص داخلی را با استفاده از سرانه تعدیل شده تولید ناخالص داخلی واقعی سرانه (برحسب دلار براساس برابری قدرت خرید) اندازه‌گیری می‌کند (پورسنگاچین و همکاران، ۱۳۸۹، ص ۷۰).

جدول ۶: متغیرهای شاخص توسعه انسانی

متغیرهای شاخص
امید به زندگی، سطح زندگی، تحصیلات

۵-۱-۶. شاخص کیفیت زندگی^۱

شاخص اساسی شاخص کیفیت زندگی شامل هفت متغیر است: قدرت خرید، میزان قتل، برآوردن نیازهای اساسی، میزان خودکشی، میزان سواد، نقص فاحش حقوق بشر و جنگل زدایی، شاخص کیفیت زندگی پیشرفته همچنین شامل هفت متغیر است: سرانه پزشکان، میزان پس انداز، درآمد سرانه، رفاه ذهنی، میزان ثبت نام در دانشگاه، نابرابری درآمد و معاهدات زیست محیطی امضا شده. به گفته دینر^۲، ترکیب این دو شاخص به طور سیستماتیک اندازه‌گیری قابل اطمینان شاخص کیفیت زندگی را تولید می‌کند (Sharpe, 1999, p.29).

جدول ۷: متغیرهای شاخص کیفیت زندگی

ردیف	مؤلفه اصلی	متغیرهای شاخص
۱	شاخص کیفیت زندگی اساسی	قدرت خرید، میزان قتل، نیاز اساسی، میزان خودکشی، میزان سواد، نقص فاحش حقوق بشر، جنگل زدایی (محیط زیست)
۲	شاخص کیفیت زندگی پیشرفته	سرانه پزشکان، میزان پس انداز، درآمد سرانه، رفاه ذهنی، میزان ثبت نام دانشگاه، معاهدات زیست محیطی، نابرابری درآمد

۵-۱-۷. شاخص پیشرفت اجتماعی^۳

ریچارد جی استس^۴ در سال ۱۹۹۷ از دانشگاه پنسیلوانیا برای شناسایی تغییرات قابل توجه در «کفایت تأمین اجتماعی» و ارزیابی پیشرفت در تأمین مناسب تر نیازهای اساسی اجتماعی و مادی جمعیت جهان، شاخص پیشرفت اجتماعی را ایجاد کرده است. شاخص پیشرفت اجتماعی از ۴۶ شاخص اجتماعی تشکیل شده است که به ۱۰ زیرشاخه تقسیم شده اند: آموزش، وضعیت سلامت، وضعیت زنان، تلاش های دفاعی، اقتصادی، جمعیت شناسی، جغرافیا، مشارکت سیاسی، تنوع فرهنگی و تلاش های رفاهی که همه ۴۶ شاخص به عنوان شاخص های معتبر رشد اجتماعی شناخته شده اند (Sharpe, 1999, p.30).

جدول ۸: متغیرهای شاخص پیشرفت اجتماعی

ردیف	مؤلفه اصلی	متغیرهای شاخص
۱	آموزش	درصد گروه سنی ثبت نام شده سطح ابتدایی، درصد ثبت نام کلاس اول در حال اتمام دبستان، درصد گروه سنی ثبت نام شده، سطح متوسطه، درصد گروه سنی ثبت نام شده، سطح عالی، درصد بی سواد بزرگسالان، درصد تولید ناخالص ملی در آموزش
۲	وضعیت سلامت	امید به زندگی در یک سال، میزان مرگ و میر نوزادان را به ازای هر هزار نوزاد زنده، نرخ مرگ و میر کودکان زیر پنج سال، جمعیت هزاران نفر برای هر پزشک، میزان سرانه کالری روزانه به عنوان نیاز درصد کودکان کاملاً ایمن شده در سن یک سالگی، درصد کودکان کاملاً ایمن شده در سن یک سالگی، سرخک
۳	وضعیت زنان	انتظار زندگی زن هنگام تولد، نرخ سواد بزرگسالان زن، درصد زنان متأهل با استفاده از پیشگیری از بارداری، میزان مرگ و میر مادران در هر ۱۰ هزار تولد زنده، ثبت نام در مدارس ابتدایی زنان به عنوان درصد مردان، ثبت نام دبیرستان دخترانه به عنوان درصد مردان
۴	تلاش های دفاعی	هزینه های نظامی به عنوان درصد تولید ناخالص داخلی
۵	اقتصادی	سرانه تولید ناخالص ملی به دلار تولید ناخالص داخلی واقعی به ازای هر نفر، نرخ رشد سالانه تولید ناخالص ملی سرانه نرخ متوسط سالانه تورم شاخص

1. Quality of Life Index (QOL)
2. Diener
3. Index of Social Progress (ISP)
4. Richard J. Estes

تولید مواد غذایی، سرانه بدهی عمومی خارجی به‌عنوان درصد تولید ناخالص داخلی		
۶ جمعیت‌شناسی	میلیون‌ها جمعیت کل، نرخ تولد خام به ازای هر هزار نفر جمعیت، میزان افزایش جمعیت، درصد جمعیت زیر پانزده سال، درصد جمعیت بیش از ۶۰ سال	
۷ جغرافیا	درصد زمین قابل کشت، شاخص آسیب‌پذیری در برابر بلایای طبیعی، میانگین سالانه مرگ ناشی از بلایای طبیعی به ازای هر میلیون نفر	
۸ مشارکت سیاسی	نقض شاخص حقوق سیاسی، نقض شاخص آزادی‌های مدنی، شاخص رنج انسانی مرکب	
۹ تنوع فرهنگی	بزرگ‌ترین درصد اشتراک زبان مادری مشابه، بزرگ‌ترین درصد اشتراک عقاید مذهبی اساسی بزرگ‌ترین درصد اشتراک نژادهای نژادی / قومی مشابه یا مشابه	
۱۰ تلاش‌های رفاهی	سال‌ها از قانون اول - پیری، بی‌اعتباری، مرگ، سال‌ها از اولین قانون - بیماری و زایمان، سال‌ها از اولین قانون - آسیب کار، سال‌ها از اولین قانون - بیکاری، سال‌ها از زمان قانون اول - کمک‌هزینه خانواده	

۵-۱-۸. شاخص لگاتوم^۱

مؤسسه لگاتوم^۲ از سال ۲۰۰۷ میلادی تاکنون، برای ارزیابی و مقایسه میزان رفاه کشورها، با تنظیم شاخص ترکیبی رفاه با فاکتورهای گوناگون مانند ثروت، رشد اقتصادی و کیفیت زندگی اندازه‌گیری می‌شود. این شاخص با دیدی جامع و مقایسه‌ای که نسبت به وضعیت رفاه هر کشور ارائه می‌دهد، می‌تواند مورد تحلیل و مقایسه قرار گیرد و با در نظر گرفتن تعداد بیشتری از متغیرها توضیح دهد و تبیین کند. شاخص ترکیبی لگاتوم، اندازه‌گیری رفاه براساس ترکیبی از وضعیت کشورها را در دوازده حوزه از جمله اقتصاد، فرصت‌های کسب‌وکار، حکومت‌داری، آموزش، سلامت، امنیت و ایمنی، آزادی‌های فردی و سرمایه اجتماعی می‌باشد (پیغامی و منصور، ۱۳۹۳، ص ۹۵؛ مهرائی، ۱۳۹۷، ص ۲۶۸). در جدول ۹ مجموع متغیرهای شاخص لگاتوم نشان داده شده است.

جدول ۹: متغیرهای شاخص لگاتوم

ردیف	مؤلفه اصلی	متغیرهای شاخص
۱	ایمنی و امنیت	جنگ و درگیری داخلی، تروریسم، ترور خشونت مرتبط با سیاسی، جنایات خشونت‌آمیز، جرم مالی
۲	آزادی‌های فردی	تشکل، آزادی تجمع و تشکل، آزادی بیان و دسترسی به اطلاعات، عدم وجود تبعیض قانونی، سازگاری اجتماعی
۳	حکومت	محدودیت‌های اجتماعی، پاسخگویی سیاسی، حکم قانون، صداقت دولت، اثربخشی دولت، کیفیت نظارتی
۴	سرمایه اجتماعی	روابط شخصی و خانوادگی، شبکه‌های اجتماعی، اعتماد بین فکری، اعتماد نهادی، مشارکت مدنی اجتماعی
۵	محیط سرمایه‌گذاری	حقوق مالکیت، حمایت از سرمایه‌گذار، اجرای قرارداد، اکوسیستم تأمین مالی، محدودیت سرمایه‌گذاری بین‌المللی
۶	شرایط مشارکت	رقابت‌پذیری در بازار داخلی، محیطی برای کسب‌وکار، بار مقررات، انعطاف‌پذیری بازار کار، تحریف قیمت
۷	دسترسی به بازار و زیرساخت	ارتباطات، انرژی، آب، حمل‌ونقل، اداره مرز، مقیاس بازار باز، موانع تعرفه واردات، انحرافات بازار
۸	برابری اقتصادی	پایداری مالی، ثبات اقتصاد کلان، بهره‌وری و رقابت‌پذیری، پویایی، جذب نیروی کار
۹	شرایط زندگی	منابع مادی، تغذیه، خدمات پایه، سرپناه، اتصال، محافظت در برابر آسیب
۱۰	سلامت	عوامل خطر رفتاری، مداخلات پیشگیرانه، سیستم‌های مراقبت، سلامت روان، سلامت جسم، طول عمر
۱۱	تحصیلات	آموزش پیش‌دبستانی، آموزش ابتدایی، آموزش متوسطه، آموزش دانشگاهی، مهارت‌های بزرگسالان
۱۲	محیط زیست	انتشار گازها، قرار گرفتن در معرض آلودگی هوا، جنگل، زمین، خاک، آب شیرین، اقیانوس‌ها، تلاش‌های حفظ و نگهداری

منبع: گزارش شاخص رفاه لگاتوم

۵-۲. ارزیابی شاخص‌های ترکیبی اقتصادی-اجتماعی

انجمن بین‌المللی مطالعات کیفیت زندگی^۳، کمیته‌ای بین‌المللی را برای ارزیابی شاخص‌های موجود، با هدف ایجاد یک شاخص حمایت‌شده براساس بهترین ویژگی‌های شاخص‌های فعلی در کیفیت زندگی ایجاد کرده است. کمیته فهرستی از هفت معیار ارزیابی نامگرهای شاخص کیفیت زندگی را تهیه کرده است که در حال حاضر توسط اعضای کمیته برای شاخص‌های موجود اعمال می‌شود. معیارها عبارت‌اند از: هدف سیاست عمومی، دارای پایه و اساس مناسب از نظر تئوری اقتصادی و اجتماعی، امکان تفکیک‌پذیری؛ توانایی سازگاری با سری‌های زمانی؛ اطمینان و اعتبار شاخص ترکیبی و اجزا؛ سودمندی برای سیاست‌گذاران؛ و دامنه‌های تحت پوشش.

1. Legatum Prosperity Index

2. Legatum Institute

3. International Society for Quality of Life Studies (ISQOLS)

نخستین معیار شاخص - داشتن یک هدف عملی مشخص - است. طبق تعریف، همه این شاخص‌ها روند اقتصادی یا رفاه اجتماعی را به‌عنوان یک هدف بیان می‌کنند. شاخص رفاه اقتصادی از نظر تئوری اقتصادی کاملاً پایه و اساس شناخته‌شده دارد و از آنجایی که چهار مؤلفه شاخص (جریان‌های مصرفی، ذخایر ثروت، نابرابری و امنیت) با شاخص تئوری اقتصادی و اجتماعی پیوند دارند، نمره برتر را دریافت می‌کند. شاخص میزان رفاه اقتصادی نیز کاملاً ریشه در تئوری اقتصادی و اجتماعی دارد. شاخص‌های دیگر در این معیار نمره‌های ضعیفی کسب کردند. به همه شاخص‌ها در معیارهای سوم و چهارم نمره کامل داده شده است.

از آنجا که شاخص‌ها از تعدادی مؤلفه ساخته شده‌اند، بنابراین می‌توان شاخص‌ها را به اجزای آنها تقسیم کرد. به‌طور یکسان، سری‌های زمانی سازگار برای همه شاخص‌ها در دسترس هستند. هیچ‌یک از شاخص‌ها به‌طور کامل با معیار توانایی سازگاری با سری‌های زمانی مطابقت ندارند. این در تعدادی از عوامل منعکس می‌شود؛ از جمله قابلیت اطمینان داده‌های استفاده‌شده، مشکلات روش‌شناختی در ساخت شاخص، و عدم اطمینان در مورد صحت روش‌های توزین. شاخص سلامت اجتماعی با این معیار بهترین رتبه و شاخص پیشرفت واقعی بدترین رتبه را به خود اختصاص دادند.

معیار مطلوب برای سیاست‌گذار با توجه به بسیاری از کاربردهای احتمالی سیاست‌گذاری، ارزیابی دشواری است. هیچ شاخصی برای تأمین کامل این معیار ارزیابی نشده است. شاخص رفاه اقتصادی و سلامت اجتماعی بهترین رتبه‌بندی و شاخص میزان رفاه اقتصادی و استاندارد زندگی پایین‌ترین رتبه‌بندی را به خود اختصاص دادند. گفتنی است روندهای تشکیل‌دهنده شاخص برای سیاست‌گذاران از اهمیتی ویژه برخوردار است، نه روندهای شاخص کل، گرچه ممکن است این روند توجه آنها را به خود جلب کند. از نظر میانگین رتبه‌بندی، شاخص رفاه اقتصادی به‌عنوان شاخصی معرفی می‌شود که شش معیار مورد بحث را به بهترین وجه رعایت می‌کند و پس از آن شاخص سلامت اجتماعی، شاخص پیشرفت واقعی، شاخص میزان رفاه اقتصادی، شاخص استاندارد زندگی قرار دارد (Sharpe, 1999, p.41-43).

شارپ ویژگی‌هایی را برای شاخص‌های معرفی شده بیان می‌کند که عبارت‌اند از: نخستین ویژگی اساسی ماهیت حمایت مالی یا بودجه شاخص است. شاخص میزان رفاه اقتصادی، شاخص پیشرفت واقعی و شاخص سلامت اجتماعی شاخص‌های ایالات متحده هستند که در ابتدا در ایالات متحده توسعه یافته و سپس توسط سازمان‌های دولتی در کانادا اعمال شده‌اند. ویژگی دوم این است که آیا تمرکز اصلی این شاخص بر روندهای اقتصادی یا اجتماعی است. همه شاخص‌ها به‌جز شاخص سلامت اجتماعی تمرکز اقتصادی دارند.

ویژگی سوم به روش تجمیع اجزا اشاره دارد. متغیرهای شاخص میزان رفاه اقتصادی و شاخص پیشرفت واقعی برای ساختن شاخص خود از جمع کردن ارزش دلاری، شاخص سلامت اجتماعی و شاخص استاندارد زندگی از وزن برابر برای همه متغیرها استفاده می‌کنند. شاخص رفاه اقتصادی هم از دلار و هم از وزن برای اهداف تجمیع استفاده می‌کند و وزن‌ها برابر نیستند؛ مانند شاخص سلامت اجتماعی و شاخص استاندارد زندگی.

ویژگی نهمی که قضاوت در مورد آن دشوار است، این است که آیا این شاخص در ابتدا برای اهداف دانش یا ارتقاء سطح دانش طراحی شده است. شاخص میزان رفاه اقتصادی، شاخص رفاه اقتصادی و شاخص سلامت اجتماعی اساساً دانش محور هستند. انگیزه شاخص استاندارد زندگی هم پیشرفت دانش و همکاری است و شاخص پیشرفت واقعی اصولاً حامی حمایت است (Sharpe, 1999, p.22).

گفتنی است نمی‌توان ارزیابی شاخص‌های ترکیبی اقتصادی - اجتماعی را صرفاً براساس معیارهای شش‌گانه یادشده بررسی کرد؛ زیرا برخی از آنها دارای پیش‌داوری‌های ارزشی ذهنی هستند که در خروجی رفاه تأثیرگذارند. همچنین، معیار بومی بودن شاخص نیز می‌تواند بر مؤلفه‌های شاخص ترکیبی مؤثر باشد که در ارزیابی شاخص باید به این موارد نیز دقت و توجه شود.

شارپ در سال ۱۹۹۹ به بررسی پنج شاخص ترکیبی با ۲۲ متغیر پرداخته که طبق نتایج بررسی شاخص رفاه اقتصادی در رتبه نخست قرار گرفت که جدول ۱۰ این بررسی را نشان می‌دهد. در پژوهش حاضر ۹ شاخص ترکیبی رفاه معرفی شده در سطور قبلی را با ۴۶ متغیر مورد مقایسه تطبیقی قرار داده که در بخش ۳-۵ به آن پرداخته خواهد شد.

۱۲	تأمین اجتماعی	*	*							
۱۳	بدهی خارجی	*	*	*						
۱۴	مشارکت سیاسی	*	*							
۱۵	عدالت	*						*		
۱۶	تورم	*	*							
۱۷	جرم و جنایت	*						*		
۱۸	دفاعی	*								
۱۹	توزیع درآمد		*		*	*		*		
۲۰	تحقیق و توسعه	*					*			
۲۱	درآمد		*		*	*				
۲۲	فعالیت غیربازاری					*	*	*		
۲۳	پس انداز	*	*							
۲۴	امکانات خانوار				*					
۲۵	پرداخت دولت					*				
۲۶	پرداخت جبرانی					*	*	*		
۲۷	مسکن				*					
۲۸	اشتغال	*								
۲۹	بازار	*								
۳۰	تأمین اجتماعی									
۳۱	مهاجرت	*								
۳۲	مراقبت از سالمندان		*							
۳۳	حکمرانی	*								
۳۴	قوانین و مقررات	*								
۳۵	مشارکت عمومی	*								
۳۶	اینترنت	*								
۳۷	وضعیت زنان	*	*							
۳۸	تنوع فرهنگی		*							
۳۹	فعالیت‌های داوطلبانه	*						*		
۴۰	آزادی	*								
۴۱	موجودی سرمایه				*	*	*	*		
۴۲	دارایی مالی				*					
۴۳	تحریم									
۴۴	بیماری‌های واگیردار (مثل وبا و کرونا)	*								
۴۵	بالایای طبیعی		*							
۴۶	امنیت	*				*				
	جمع متغیرها	۲۵	۵	۱۰	۳	۷	۶	۱۷	۱۲	۹

منبع: یافته‌های پژوهش

با نگاهی اجمالی به جدول ۱۱ می‌توان دریافت که نقاط اشتراک بین شاخص‌های رفاه تعداد قابل توجهی از متغیرها را دربرمی‌گیرد و البته همان‌طور که در جدول نیز به‌وضوح دیده می‌شود شاخص لگاتوم و شاخص رفاه اقتصادی متغیرهای بیشتری را شامل می‌شوند. توضیح تفصیلی متغیرها به شرح ذیل است:

الف) شاخص لگاتوم با ۲۵ متغیر در رتبه نخست و شاخص توسعه انسانی با ۳ متغیر در رتبه آخر، شاخص رفاه اقتصادی، پیشرفت اجتماعی، شاخص میزان رفاه اقتصادی شاخص سلامت اجتماعی، شاخص استاندارد زندگی و شاخص کیفیت زندگی در رتبه‌های بعدی قرار دارند.

ب) متغیرهای آموزش، سلامت، بدهی خارجی، بیکاری، توزیع درآمد و آلودگی از فراوانی بالایی نسبت به دیگر متغیرها در محاسبه شاخص‌ها اثرگذارند؛ به طوری که شاخص آموزش (نیل به تحصیل) در ۷ شاخص از ۹ شاخص بررسی شده، وجود داشته و نشان‌دهنده اهمیت این متغیر می‌باشد.

ج) متغیرهای اوقات فراغت، مصرف شخصی، منابع طبیعی، محیط‌زیست، فقر، امید به زندگی، درآمد، فعالیت غیربازاری و پرداخت جبرانی بعد از آموزش، سلامت، آلودگی، بیکاری و توزیع درآمد دارای بیشترین فراوانی بین متغیرهای شاخص‌ها هستند. هر کدام از این متغیرها به نحوی از مؤلفه‌های مهم اقتصادی به شمار می‌روند و از اهمیت و جایگاه ویژه برخوردارند. مصداق این ادعا در شاخص‌های منفرد اندازه‌گیری رفاه کاربرد داشته‌اند؛ همانند شاخص درآمد که در سال‌های گذشته یکی از معیارها و شاخص‌های اصلی سنجش رفاه اجتماعی یا جزء اصلی شاخص‌های ترکیبی اندازه‌گیری رفاه اجتماعی بوده است. با مرور شاخص‌های اندازه‌گیری رفاه مشخص می‌شود در گذشته توجه کمتری به برخی از این متغیرها بوده ولی در مقالات و کتاب‌های جدید که از شاخص‌های اندازه‌گیری و سنجش اجتماعی در جوامع مختلف سخن به میان می‌آید این متغیرها بسیار بیشتر و پررنگ‌تر می‌شوند.

درباره اهمیت محیط‌زیست این‌گونه می‌توان گفت که طبیعت افزون‌براینکه بستری برای زندگی بشر است، امکانات اولیه برای رشد، پیشرفت و افزایش رفاه را نیز در اختیار وی قرار داده است، آنچه اهمیت دارد نحوه استفاده بشر از این مواهب است. در عصر حاضر که انسان به سرعت در توسعه و پیشرفت قرار گرفته است توجه کمتری به محیط‌زیست خود داشته است؛ به طوری که برای رسیدن به پیشرفت بیشتر محیط‌زیست را قربانی کرده است. در سال‌های اخیر در بحث توسعه پایدار به منظور حفظ و حراست از طبیعت و استفاده بجا و مناسب از آن، متغیرهای کیفیت آب و خاک، هوا و... در اندازه‌گیری میزان رفاه جوامع موردتوجه و سنجش قرار گرفته است. متغیر سلامت در بیشتر شاخص‌ها و مدل‌های اندازه‌گیری موردتوجه و بررسی قرار گرفته است؛ زیرا برخورداری از سلامت و بهداشت به‌عنوان یک کالای عمومی که همه شهروندان جامعه باید از میزان مشخصی از آن برخوردار باشند، از مهم‌ترین هدف‌های دولت و نظام‌های رفاهی است.

د) متغیرهای تورم، عدالت، امنیت، مشارکت سیاسی، تأمین اجتماعی و کیفیت زندگی در رتبه‌های بعدی اثرگذاری در شاخص اندازه‌گیری رفاه قرار دارند. به‌طورمثال، امنیت را می‌توان یکی از نیازمندی‌های اصلی هر فردی دانست که با نیازهای دیگر مانند خوراک، پوشاک، مسکن و... ارتباط مستقیمی دارد که در بلندمدت و به تدریج اتفاق می‌افتد و عامل بسیار مهمی در پیشرفت و توسعه هر کشوری است. زمینه‌های مختلف توسعه اقتصادی، فرهنگی و... مستلزم وجود احساس امنیت در ابعاد مختلف فردی، اجتماعی و ملی است.

ه) متغیرهای بلایای طبیعی، بیماری‌های واگیردار، دارایی مالی، آزادی، تنوع فرهنگی، اینترنت، مشارکت عمومی، قوانین و مقررات، حکمرانی، مراقبت از سالمندان، مهاجرت، امکانات خانوار، بازار، مسکن، اشتغال اثر کمی در شاخص‌های رفاه داشته‌اند که در جای خود دارای تأمل است؛ زیرا برخی از این متغیرها اثر زیادی می‌تواند در متغیرهای دیگر داشته باشد که اثرگذاری بیشتری در رفاه دارند. به‌طورمثال، مهاجرت می‌تواند مهاجرت نخبگان باشد که مهاجرت‌های آنان در آموزش سلامت، نوآوری و... اثرگذار است. قوانین و مقررات، حکمرانی، مشارکت عمومی از معیارهای مهم و ضروری تلقی می‌شوند که باید به آنها در اندازه‌گیری توجه بیشتری نشان داده شود. به‌طورمثال، در شاخص لگاتوم این متغیرها در کنار متغیرهای دیگر معرفی و اندازه‌گیری می‌شوند. برخی از متغیرها همانند متغیر اینترنت، که در اینجا عنوان شده است، از جمله مواردی است که در اثر پیشرفت جوامع جزء متغیرهای اصلی به شمار می‌آید. به‌دلیل اینکه در شرایطی همانند فراگیری کرونا بسیاری از فعالیت‌ها توسط اینترنت انجام می‌شود که نبود آن از جمله موارد کاهش رفاه فردی محسوب می‌شود.

و) متغیری همانند تأمین اجتماعی و تحریم نیز در هیچ‌یک از شاخص‌ها گنجانده نشده است که این به‌نحوی مربوط به ایرادی است که می‌توان به شاخص‌های ترکیبی نیز وارد کرد و آن بومی نبودن شاخص‌ها می‌باشد؛ زیرا تنوع فرهنگی، منطقه‌ای، و ویژگی‌های دیگر که در هر کشوری منحصر به فرد و متفاوت است، موجب می‌شود برخی متغیرها کارایی خود را در آنجا از دست بدهند. کشوری همانند ایران که در طول سالیان طولانی مورد انواع تحریم‌های اقتصادی و غیراقتصادی شده است اثرات سویی در رفاه مردم می‌گذارد که به نظر می‌رسد باید در اندازه‌گیری شاخص رفاه به آن توجهی ویژه نمود. البته آنچه مشهود بوده این است که شاخص‌های رفاه هرروزه در حال پیشرفت و رشد هستند و سعی بر این است که بتوان متغیرهای بیشتری را در یک شاخص اندازه‌گیری گرفت که بتواند وضعیت یک کشور را بهتر ارائه کند.

۶. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

شاخص یک معیار کمی یا کیفی است که از مجموعه‌ای از حقایق مشاهده شده حاصل می‌شود و می‌تواند موقعیت‌های نسبی (به‌عنوان مثال یک کشور) را در یک منطقه مشخص نشان دهد. هنگامی که در فواصل منظم ارزیابی می‌شود، یک شاخص می‌تواند جهت تغییر را در واحدهای مختلف زمان نشان دهد. در زمینه تجزیه و تحلیل سیاست‌ها، شاخص‌ها در شناسایی روندها و جلب توجه به موضوعات خاص مفید هستند. آنها همچنین می‌توانند در تعیین اولویت‌های سیاست و در معیارگذاری یا نظارت بر عملکرد مفید باشند. اصطلاح شاخص‌های اجتماعی برای نخستین بار در دهه ۱۹۶۰ متولد شد. مجموعه شاخص‌های ساده و مرکب، دو گروه مهم در طبقه‌بندی شاخص‌های اجتماعی را تشکیل می‌دهند. شاخص‌های مرکب حاصل ترکیب ریاضی تعدادی دیگر از شاخص‌ها هستند.

درواقع، صاحب‌نظران می‌کوشند تا از طریق اندازه‌گیری متغیرهای مختلف مرتبط با یک موضوع و سپس تجمیع آنها در قالب روابط ریاضی مشخص، شاخص‌های مرکب را به‌عنوان مجموعه‌ای از داده‌های متراکم محاسبه کنند. شاخص‌های ترکیبی در مقایسه با شاخص‌های ساده بسیار دقیق‌تر بوده و از حساسیت بیشتری برخوردارند.

رفاه مفهومی چندبعدی است و نیاز به شاخص‌هایی دارد که بیشترین ابعاد آن را در برگیرد و شاخص رفاه ساده کاربرد کمی و جزئی در برنامه‌ها دارد؛ به طوری که امکان ارزیابی وضعیت رفاهی از طریق آن و همچنین، شناسایی روند در دوره زمانی مشخص براساس آن ناممکن است که از جمله علت‌های پایان شاخص ساده بیان شده است. از آنجایی که هدف پژوهش مقایسه تطبیقی روش‌های اندازه‌گیری شاخص رفاه بوده است، مهم‌ترین شاخص‌های ترکیبی معرفی شده است که شامل شاخص رفاه اقتصادی، شاخص میزان رفاه اقتصادی، شاخص پیشرفت واقعی، شاخص سلامت اجتماعی، شاخص استاندارد زندگی، شاخص توسعه انسانی، شاخص کیفیت زندگی، شاخص پیشرفت اجتماعی و در نهایت شاخص لگاتوم می‌باشند.

پس از بیان شاخص‌ها معیارهایی مانند هدف سیاست عمومی، دارای پایه و اساس مناسب از نظر تئوری اقتصادی و اجتماعی، امکان تفکیک‌پذیری، توانایی سازگاری با سری‌های زمانی، اطمینان و اعتبار شاخص ترکیبی و اجزا و سودمندی برای سیاست‌گذاران برای ارزیابی شاخص‌های ترکیبی به کار گرفته شده که براساس نظر شارپ، از نظر میانگین رتبه‌بندی، شاخص رفاه اقتصادی به‌عنوان شاخصی معرفی می‌شود که شش معیار موردبحث را به بهترین وجه رعایت می‌کند و پس از آن شاخص سلامت اجتماعی، شاخص پیشرفت اجتماعی، شاخص میزان رفاه اقتصادی و در نهایت شاخص استاندارد زندگی در رتبه‌های بعدی قرار دارد.

شاخص لگاتوم که در موسسه لگاتوم ایجاد شده، بیشترین دربرگیرندگی از جهت ابعاد رفاه را داراست. به همین جهت در جدول شماره ۱۱ با ۴۶ متغیر به مقایسه شاخص‌های ترکیبی یادشده پرداخته شده که شاخص لگاتوم، شاخص رفاه اقتصادی رتبه‌های نخست و شاخص توسعه انسانی در رتبه انتهایی قرار گرفته است. آموزش و سلامت از مهم‌ترین متغیرهایی بودند که بیشترین فراوانی را در بین شاخص‌های یادشده داشتند که نشان از اهمیت آنان در سنجش رفاه دارد و همچنین، متغیرهایی مانند تحریم در روش‌های اندازه‌گیری شاخص رفاه دیده نمی‌شود.

منابع

۱. بابازاده خراسانی، بهزاد (۱۳۸۹). «شاخص‌های اندازه‌گیری رفاه». مجله تازه‌های اقتصاد، ۱۲۸(۸)، ۵۶-۵۱.
۲. پورسنگاچین، فرزام، صالحی، اسماعیل و محمدرضا مثنوی (۱۳۸۹). «مقایسه تطبیقی - تحلیلی روش‌های سنجش توسعه پایدار». مجله پژوهش‌های محیط‌زیست، ۱(۱)، ۸۲-۶۷.
۳. پیغامی، عادل، و منصور، سمانه (۱۳۹۳). «مطالعه تطبیقی ادبیات اقتصاد تاب‌آور و برنامه‌ریزی رفاه اجتماعی، ارائه یک مدل مفهومی ترکیبی». فصلنامه آفاق امنیت، ۷(۲۵)، ۱۱۴-۸۹.
۴. جعفری صمیمی، احمد و محمدرضا حسینی (۱۳۸۹). «برآورد و ارزیابی رفاه اقتصادی با استفاده از شاخص ترکیبی CIEWB». فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی ایران، ۱۴(۴۲)، ۱۰۱-۱۲۲.
۵. دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۲۵). لغت‌نامه دهخدا. تهران: چاپ مجلس.
۶. زاهدی اصل، محمد (۱۳۸۱). مبانی رفاه اجتماعی. تهران: انتشارات علامه طباطبایی.
۷. سبحانی، صادق (۱۳۹۴). «مفهوم‌شناسی رفاه در اقتصاد خرد: تحلیل مقایسه‌ای دیدگاه اقتصاد اسلامی و متعارف». پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه امام صادق (ع).
۸. صادقی، حسین، عصار، عباس و ارشک مسائلی (۱۳۸۹). «رویکردی نو به برآورد شاخص رفاه در ایران با استفاده از منطق فازی طی سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۵۳». پژوهش‌های رشد و توسعه پایدار، ۱۰(۴)، ۱۶۶-۱۴۳.
۹. عربی، سیدهادی (۱۳۹۰). «بررسی تطبیقی نظریه‌ای رفاه و بهروزی». جستارهای اقتصادی، ۱۵(۸)، ۸۷-۶۱.
۱۰. عمید، حسن (۱۳۸۹). فرهنگ فارسی عمید. تهران: انتشارات راه رشد.
۱۱. فیتزپتریک، تونی (۱۳۸۱). نظریه رفاه (سیاست اجتماعی چیست؟). ترجمه هرمز همایون‌پور. تهران: انتشارات مؤسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی.
۱۲. فیض‌زاده، علی و سعید مدنی (۱۳۷۹). «تأمین اجتماعی و رفاه اجتماعی: (شاخص‌شناسی برای تبیین و سنجش)». فصلنامه تأمین اجتماعی، ۲(۴)، ۲۳۲-۲۰۶.
۱۳. لشکری، محمد (۱۳۷۷). «شاخص‌های رفاه اجتماعی». مجله اقتصاد سیاسی، ۱۳۱ و ۱۳۲، ۲۲۷-۲۱۴.
۱۴. معین، محمد (۱۳۸۲). فرهنگ فارسی معین. تهران: نشر ندا.
۱۵. مهرائی، پدram (۱۳۹۷). «شاخص‌های جهانی مرتبط با کیفیت زندگی». مجله هفت شهر، ۶۱، ۲۷۱-۲۶۷.
۱۶. هزارجریبی، جعفر و رضا صفری‌شالی (۱۳۹۱). آنا تومی رفاه اجتماعی. تهران: انتشارات جامعه و فرهنگ.
17. Amīd, H. (2010). Amīd Persian Dictionary. Tehran: *Rāh-e-Roshd*. [In Persian]
18. Andrew, A. (2019). Measuring welfare Beyond GDP. *National Institute Economic Review*. (, 11 (249)11., 3-16.
19. Arabī, S. H. (2011). Theories of Welfare and Happiness: A Comparative Study. *Journal of Economic Essays; an Islamic Approach*, 8(15), 61-87. https://iee.rihu.ac.ir/article_240.html. [In Persian]
20. Babazadeh Khorasānī, B. (2010). Indicators to measure well-being. *Economics News*. 128(8), 51-56. <https://www.magiran.com/p796642> [In Persian]
21. Dehkhodā, A. A. (1946). *Dehkhodā Dictionary*. Tehran: Majlīs Research Center Publication.
22. Feyz'zade, A., & Madanī, S. (2001). Social Security and Social Welfare: An Indicator for Explanation and Measurement. *Social Security Journal*, 2(4), 209-232. https://qjo.ssoir.ir/article_60276.html [In Persian]
23. Fitzpatrick, T. (2002). *Welfare Theory: An Introduction to the Theoretical Debates in Social Policy* (Translated by: H. Homayoun'pour). Tehran: Higher Institute for Social Security Research. {In Persian}
24. Hezārjarībī, J., & Safarishalī, R. (2012). *Anatomy of social welfare*. Tehran: Jāmiāh va Farhang Publication [In Persian]

25. Ja'farī Samimī, A., & Hosseini, M. R. (2010). Economic Welfare in Iran: An application of Composite Index of Economic Well-Being (CIEWB). *Iranian Journal of Economic Research*, 14(42), 101-122. https://ijer.atu.ac.ir/article_3959.html [In Persian]
26. Lashkarī, M. (1998). Social welfare indicators. *Political and Economic Information*, 131 and 132, 214-227. <http://noo.rs/1RJHF> [In Persian]
27. Mehrā'ī, P. (2018). International Indices Related to Quality of Life. *Journal of Haft Shahr*, 61, 267-271. <https://www.magiran.com/p1899209>[In Persian]
28. Mo'in, M. (2012). *Mo'in Encyclopedic Dictionary*. Tehran: Nedā Publication. [In Persian]
29. Nordhaus, W. & Tobin, J.(1972). Is Growth Obsolete?. The measurement of economic and social performance, (pp. 509-564). 1973, National Bureau of Economic Research, Inc
30. OECD (2008). *Handbook on Constructing Composite Indicators Methodology and user guide*.
31. Osber, L. & Sharpe, A. (2002). The Index of Economic Well-Being: An Overview. Revised version of a paper presented at the National Conference on Sustainable Development Indicators organized by the National Round Table on the Environment and the Economy, 1-88 .
32. Osberg, L. (1985). The Measurement of Economic Well-Being. in *Approaches to Economic Well-Being*. , (26.), 49-89.
33. Peyghāmī, A., & Mansōrī, S. (2014). Comparative study of the literature on resilient economics and social welfare planning: Proposing a combined conceptual model. *Security Horizons*, 7(25), 89-114. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.25381857.1393.7.25.4.5> [In Persian]
34. Pōurasghar Sangāchīn, F. & Sālehī, E. & Masnavī, M. R. (2010) (2010). Comparing Sustainable Development Evaluation Methods Using Composite Indicators (Case Study of Iran's Provinces). *Environmental Researches*, 1(1), 67-82. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.20089597.1392.4.7.6.8> [In Persian]
35. Sādeghī H, As'sārī A, Masā'elī A. (2010). Introducing a New Approach to Estimate Welfare Index in Iran: Using Fuzzy Logic Approach. *QJER* 2011; 10 (4):143-166. <http://ecor.modares.ac.ir/article-18-5714-fa.html>[In Persian]
36. Sharpe, A. (1999). A Survey of Indicators of Economic and Social Well-Being. Paper prepared by the Centre for the Study of Living Standards for Canadian Policy Research Networks. www.csls.ca under reports.
37. Sobhānī, S. (2015). *The Concept of Welfare in Microeconomics: A Comparative Analysis of Islamic and Conventional Economics* (Master's thesis). Imām Sādīq University. [In Persian]
38. United Nations. (2019). *Guidelines on producing leading, composite and sentiment indicators*.
39. Veenhoven, R. (2002). Why Social Policy Needs Subjective, Indicators. *Social Indicators Research*, (58), 33-46.
40. Veenhoven, R. (2007). Subjective Measures of Well-Bing, *Human Well-Being*, 214-239.
41. Zāhedī 'āsl, M. (2002). *Foundations of social welfare*. Tehran: Allameh Tabatabai Publishing. [In Persian]